

**Др Татјана Брзуловић
Станисављевић
Др Драгана Столић**

***Ауторско право у
библиотечко–информационој
делатности***

Систем међународне заштите интелектуалне својине

акредитован
семинар

- Свака земља има своје законе о ауторским правима.
- Флексибилност коју свака земља ужива у увођењу закона ограничена је низом међународних уговора.

Зашто?

- **Прво**, без међународне стандардизације државе би могле да уведу законодавство које штити њихове држављане, а странце оставља без заштите.
- Тога је било пре успостављања међународне законске регулативе.
- **Како су власници ауторских права све више заинтересовани за глобалну заштиту својих дела, узајамно признавање права ван граница земље матичне државе постаје све значајније.**

- **Друго**, неки носиоци ауторских права верују да земље у развоју неће прихватити адекватну заштиту ауторских права уколико на то не буду принуђени уговором.
- Ниједан од уговора не садржи правила или стандарде за заштиту ауторских права.
- Сваки тражи од земаља чланица да се баве одређеним темама, на одређен начин, али оставља **дискреционо право** земљама у имплементацији уговора.

Заштите интелектуалне својине

- Заштита интелектуалне својине заснована је на бројним међународним конвенцијама.
- Конвенцијама се усклађују различити национални системи заштите (како би се права остваривала на основу једне регистрације у више земаља).
- Систем правне заштите пројектован је да од њега имају користи и његов творац и друштво у целини.

Међународне конвенције

акредитован
семинар

- **Париска конвенција** за заштиту индустријске својине (1883)
- **Бернска конвенција** за заштиту књижевних и уметничких дела (1886)
- Конвенција о оснивању Светске организације за интелектуалну својину (**WIPO**)
- Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине (**ТРИПС**)

Париска конвенција о заштити индустријске својине

- Најважнији и најстарији извор правне заштите индустријске својине донет је у Паризу 1883.
- Њом је основана Унија за заштиту индустријске својине.
- Међу првих 11 држава потписница конвенције и оснивача Уније била је и Србија.
- Више пута ревидиран текст, последњи пут 1979.

Париска конвенција

- Предмет заштите:
- ❖ Патенти, мали патенти, индустријски узорци, жигови, трговачко име, географско порекло и сузбијање нелојалне конкуренције
- Заштита није сама себи циљ, већ средство за подстицање креативног рада, трансфера технологије, инвестирања и фер трговине
- Конвенција се заснива на три начела:
 1. Начелу националног третмана
 2. Начелу асимилације
 3. Начелу минималних права

Начело националног третмана

акредитован
семинар

- Ово начело предвиђа да држављани сваке од земаља чланица Уније уживају у осталим земљама Уније, кад је реч о заштити инд. својине, **иста права и обавезе као домаћи држављани.**
- Такође, **имају иста правна средства против повреде** нанесене њиховим правима, с тим да се испуне услови и формалности које национални прописи захтевају од домаћих држављана.

Начело асимилације

- **Начело асимилације омогућава** **припадницима земаља Уније да буду изједначени са држављанима земаља које не припадају Унији под условом да су домицилирани или да имају предузеће на територији неке од земаља Уније.**
- **Применом оба начела произилази да у нашој земљи заштиту права на патент под истим условима уживају поред наших држављана и припадници земаља чланица Уније, без изузетка.**

Начело минималних права

- Ово начело подразумева да ће се на припаднике Уније и асимиларана лица примењивати **поред националних прописа земље о којој је реч и и један број права тзв. минималних права** (предвиђена су Конвенцијом)
- Најважније право у оквиру тих минималних права је **право унионистичког и сајамског приоритета**

Право унионистичког

приоритета

акредитован
семинар

- **Право унионистичког приоритета значи да на основу прве уредне пријаве поднете у једној од земаља чланица Уније, подносилац пријаве може у одређеном временском периоду (12 месеци за патенте, 6 за жигове, индустријске моделе) тражити правну заштиту у свим земљама чланицама Уније, при чему ће се за све касније поднете пријаве које се односе на исти предмет заштите, признавати право првенства прве поднете пријаве.**

Право сајамског приоритета

- Ово право односи се на признање изложбеног првенства за пријаве патента, корисног модела, жига, индустријског модела и узорка, чији су предмети изложени на званично признатој међународној изложби на територији неке од земаља чланица Уније.

Бернска конвенција

- Доношењем Конвенције за заштиту књижевних и уметничких дела 1886. постављени су темељи међународне заштите ауторских права.
- Више пута ревидирана, као одговор на настанак нових медија за искоришћавање ауторских дела и нових облика људског стваралаштва.
- Последња ревизија 1971. у Паризу.
- Овом Конвенцијом основана је Међународна унија за заштиту књижевних и уметничких дела

Бернска конвенција

- Краљевина Југославија приступила је 1930. године.
- Конвенција установљава принципе обавезујуће за све земље чланице, на које се аутори или носиоци ауторских права могу позвати у земљама чији они нису држављани.
- Три су начела:
 1. Национални принцип
 2. Принцип независности
 3. Начело минималних права

Начело асимилације=национални принцип

- Основно начело БК је изједначавање припадника Бернске конвенције са домаћим држављанима.
- У пракси значи да **дела страних држављана први пут објављена у некој од држава чланица Уније, уживају у свим земљама чланицама Уније исту заштиту као дела домаћих аутора .**
- Закон о ауторском праву Србије примењује на сва дела објављена у Србији, уколико су аутори из било које од земаља потписница конвенције

Принцип независности

акредитован
семинар

- Овај принцип подразумева да **заштита ауторског права подједнако припада и домаћем и страном аутору**, чак иако тај рад није заштићен ауторским правом земље из које је потекао.
- На пример, ако је неки роман написао боливијски држављанин који није заштићен према боливијском закону, он ће ипак бити заштићен у Србији ако испуњава услове за заштиту према њеном закону.

•

Начело минималних права

акредитован
семинар

- Конвенција обезбеђује **минимална права ауторима независно од националних прописа земље у којима се тражи заштита.**
- Ако земље чланице не усагласе домаће законодавство са одредбама Конвенције, аутори припадници Бернске уније, могу се **директно позвати на одредбе Конвенције и тражити примену минималних права у свим земљама чланицама Уније, изузев у својој земљи.**

Минимална права

акредитован
семинар

1. Монополско право аутора да искоришћава своје дело за све време трајања ауторске заштите.
2. Право аутора на заштиту моралних и имовинских права (заштиту имовинских права најмање онолико колико национални прописи предвиђају трајање имовинских права).

Искључива права

Филозофски
семинар

1. **Право превођења** уз ограничење да се по протоку рока од 10 година од првог издања дела, дело може преводити без сагласности аутора.
2. **Право приказивања и извођења** драмских , музичких, драмско-музичких дела.
3. **Право емитовања дела**
4. **Право умножавања** на било који начин и у било ком облику.
5. **Право снимања и право коришћења** снимљеног дела.
6. **Право прерађивања и обраде дела.**

Шта штити БК?

- Бернском конвенцијом штите се **књижевна и уметничка дела** и она предвиђа минимални период заштите ауторских права, **а то је за живота аутора и још 50 година после његове смрти.**
- **Дела примењене уметности и фотографије** минимално су заштићене 25 година.
- **Кинематографска дела** земље Уније могу предвидети да трајање заштите истиче педесет година од када је дело постало доступно јавности, са престанком аутора, или трајање заштите истиче педесет година од ове реализације.
- Систем заштите установљен БК почива на континенталном праву европских земаља које имају развијену националну заштиту аутора и ауторских дела.

Ревизија БК

- Последњом ревизијом, у Паризу 1971. године, земље чланице прихватиле су и Додатак који се тиче земаља у развоју.
- У пракси то значи да оне могу да дају **неискључиве и непреносиве обавезне лиценце** за превођење дела за потребе наставе, образовања, науке и истраживања и да умножавају дела у вези са активностима у образовном процесу.
- Ова конвенција не садржи механизме принуде.
- Дакле, земље чланице не могу да казне друге земље које се не придржавају упутстава Бернске конвенције.

WIPO

акредитован
семинар

- **Светска организација за интелектуалну својину – WIPO основана је 1967. године и посвећена је идеалу подстицања стваралаштва и обезбеђивању да се права стваралаца и власника штите широм света и да се проналазачи и аутори признају као такви и награђују за своју генијалност.**
- **Ова међународна заштита делује као подстицај људском стваралаштву померајући границе науке и технологије и обогаћујући свет књижевности и уметности.**

➤ У Конвенцији о оснивању Светске организације за интелектуалну својину се наводи да израз "интелектуална својина" означава права која се односе на:

- 1) књижевна, уметничка и научна дела;
 - 2) интерпретације уметника интерпретатора и извођења уметника извођача, фонограме и радио-дифузне емисије;
 - 3) проналаске на свим пољима људске делатности;
 - 4) знакове разликовања (жигови, ознаке порекла);
 - 5) индустријско обликовање односно дизајн (модел, узроци);
 - 6) заштиту од нелојалне конкуренције;
 - 7) научна открића;
- као и остала права, која произилазе из интелектуалног стваралаштва у индустрији, науци, књижевности и уметности

WIPO

акредитован
семинар

- **Реформа међународног система интелектуалне својине била је неопходна јер до ступања на снагу конвенције о оснивању WIPO није постојао институционализован механизам који би државама потписницама међународних уговора из области интелектуалне својине омогућавао ефикасно извршавање уговора.**
- **Неопходно је систематски пратити стање у овој области и доносити одлуке и о другим питањима од заједничког интереса држава чланица.**

Активности WIPO-а

1. Регистрационе активности
 2. Промоција сарадње између земаља чланица и администрирање интелектуалном својином
 3. Самосталне програмске активности
- Све ове активности су само остваривање основног циља да **штити интелектуалну својину на светском нивоу, стимулише индустријски и културни развој, креативни рад и олакшава трансфер технологије и ширење књижевних и уметничких дела.**

Регистрационе активности

акредитован
семинар

- **Директна помоћ подносиоцима пријава и власницима права на интелектуалну својину.**
- **Активности се тичу пријема процесуирања међународних пријава под Уговором о сарадњи у области патената или за међународну регистрацију узорака и модела.**
- **Активности се финансирају кроз хонорар који плаћају подносиоци пријава, то чини $\frac{3}{4}$ буџета.**

Промоција сарадње

- Промоција сарадње између влада чланица у администрирању интелектуалне својине огледа се у организацији, прикупљању и сортирању патентне документације ради лакше прегледности и претраживости.
- Активности одржавања и освежавања међународних класификационих система, регионална истраживања, административни послови у области ауторских права
- WIPO одржава обимну збирку индустријске својине и ауторског права доступну јавности.

Самостални програми

акредитован
семинар

- Промовисање што ширег прихватања постојећих међународних споразума
- Ажурирање по потреби, тих споразума кроз њихову ревизију
- Закључивање нових споразума
- Учешће у развојно кооперативним активностима

ТРИПС споразум

акредитован
семинар

- Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине 1993.
- Споразум из Маракеша 1994. којим се установљава Светска трговинска организација
- ТРИПС обавезује све чланице Светске трговинске организације (WTO)
- Приступањем Споразуму о оснивању обавезале су се да прихвате и ТРИПС

- Окупља 150 земаља чланица и 30 посматрача (Србија).
- Предвиђа минималне стандарде за заштиту у земљама WTO.
- Основне одредбе ТРИПС-а врло личе на БК.
- **Главна разлика** – ТРИПС тражи од земаља потписница да обезбеде заштиту ауторских права на рачунарске програме и компилације базе података.
- **Санкције** - тражи да земље ефикасније обезбеде санкције за оне који крше ауторска права и има механизам за решавање спорова, натерају чланице да се понашају у складу са уговорним обавезама.

ТРИПС

- **Наслања се у свом раду најчешће на одредбе Париске и Бернске конвенције**
- **Покрива следеће области интелектуалне својине:**
 - 1. Ауторско и сродна права**
 - 2. Жигове**
 - 3. Географске ознаке**
 - 4. Индустијски дизајн**
 - 5. Патенте**
 - 6. Шеме интегрисаних кола**
 - 7. Заштиту неоткривених информација**
 - 8. Контролу праксе ограничавања конкуренције у уговорима о лиценци**

➤ **Основна намера Споразума је:**

- 1. Да смањи поремећаје и сметње у међународној трговини.**
- 2. Да поспеши унапређење ефикасне и одговарајуће заштите права интелектуалне својине.**
- 3. Да на мултилатералном нивоу регулише заштиту интелектуалне својине тако да не буде препрека слободној трговини већ њен подстицај.**

Принципи споразума

акредитован
семинар

- **ТРИПС се заснива на два основна принципа:**
 1. **Обавеза поштовања националног третмана**
- **Подразумева да се у области интелектуалне својине признаје једнак третман домаћем и страном субјекту.**
- **Свака земља чланица се обавезује да неће дати неповољнији третман страним држављанима у односу на своје држављане по основу заштите интелектуалних права.**

Принципи споразума

2. Клаузула најповлашћеније нације (новина у области регулисања права) којом се предвиђа да свака предност, олакшица, привилегија или имунитет коју једна чланица WTO одобрава другој у домену остваривања права и трговине правом на интелектуалну својину, мора безусловно да се прошири и на друге чланице.

- Обе клаузуле покривају, поред суштинских стандарда заштите и питања која се тичу расположивости, стицања, обима, одржавања и примене (спровођења) права на интелектуалну својину.
- Док прва клаузула **забрањује дискриминацију између домаће и стране државе (држављана),** дотле друга клаузула **забрањује дискриминацију између страних држава (држављана).**

Литература

1. Jelisavac, Sanja. „Међународно regulisanje prava intelektualne svojine”. // *Biblid*, Vol. 56 (2004), br.2-3
<http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0025-8555/2004/0025-85550403279J.pdf> (преузето 16.2.2016.)
2. Брзуловић Станисављевић, Татјана. „Ауторско право: појмовна одређења права” / Татјана Брзуловић Станисављевић, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић” // *Панчевачко читалиште* 16 (мај 2010). – стр.72-76.
3. Бернска конвенција о заштити књижевних и уметничких дела од 1886.године (“Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори”, бр. 4/1986; од 14.3.1986. године)
http://paragraf.rs/propisi/zakon_o_ratifikaciji_bernske_konvencije_za_zastitu_knjizevnih.html (преузето 20.1.2016.)
4. Париска конвенција о заштити интелектуалне својине – од 1883. године
http://www.paragraf.rs/propisi/uredba_o_ratifikaciji_pariske_konvencije_za_zastitu_industrijske_svojine.html (преузето 20. 2. 2016.)
5. Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине (TRIPS споразум)
http://www.zis.gov.rs/upload/documents/pdf_sr/pdf/trips.pdf (преузето 20. 2. 2016.)
6. Конвенција о оснивању светске трговинске организације.
http://www.zis.gov.rs/upload/documents/pdf_sr/pdf/konvencija_o_osnivanju.pdf (преузето 20. 3. 2016.)

ХВАЛА!

- brzulovic@unilib.bg.ac.rs
- stolic@unilib.bg.ac.rs